

výsledně – 34 *po osobách* podle osob, různě vzhledem k osobám – 41-42 *takež* ... jako stejně ... jako – 50 *shnilého šedinu* vetchého starce – 55 *hleď mne* měj mne na paměti, počítej se mnou – 56 *se přišpuli* dostavím se, přivandruji – 57 *se nedvoře* nevytáčeje se, bez dvorných slov – 58 *spieše* hned, rychle

63 *zámulkuov* zármutků – 65 *poručili* odkázati do péče – 75 smysl: v čí společnosti nalezne napiště útěchu – 76 *přiebytek* soužití – 78 *za mnohé časy* na dlouhé časy – 82 *zkvieliti* (m. *vzku eliti*) rozplakati

83 *nemuť se* nermuť se – 85 *ruozno* na různé strany – 86 *na obě straně* (duál) na obě strany – 90 *hovadnost* špatný život, zločády – 93 *lakomieval* jsi lakotil jsi – 98 *jenž o ně věrně stane* který se o ně dobře postará – 101 *opykati* oželeť – 108 *žeť že totiž* – 111 *v nelibý čas* kdy jim to není milé – 112 *libý kvas* příjemné hodování – 114 *se zamutí* zarmoutí se – 115 *provoděci tě ež* tě doprovodí – 116 *dobu* příležitost – 121 *stará se* má starost; *stýšťe sobě* stýská si – 127 *nepýš* nelituj – 128 *za kostel*: tj. na hřbitov – 132 *památného* na památku – 137: dovolávající se práva na soudě – 138 *tě klnúce* proklínající tě – 143 *na tom nepřestanu* neustanu, neustoupím od toho – 146 *do dne soudu* do dne posledního soudu

151 *v skok* nakvap, znenadání – 155 *poznám svého stvořitele* přihlásím se k svému stvořiteli – 160 *daj mne na rukojmě* depřej mi odklad na záruku – 161 *řád po málu* útratu, dluh po malých částkách – 162 *nerod*... *kvapiti* nespíchej

163 *slibem se*... *spravují* spoléhají se na slib – 164 *se kárají* berou si poučení, výstrahu – 167 *sem pollukla* zatlukla, zaklepala jsem – 170: aby se mne mohli zbavit – 173 *nezdrželi* nedodrželi, nesplnili –

181: že k ničemu nepřihlédneš – 182 *uslyšíš* vyslyšíš – 186 *hamještuov* potvrzenek – 187 *putovanie* abych mohl vykonati pouť – 189 *počekati* chvíli čekati – 190 *prodlenie* lhůtu, odklad – 191 *do léta milostivého*: rok, ve kterém věřící mohou získat zvláštní odpustky, splní-li podmínky stanovené papežem – 195 *statek zřídím* uspořádám svůj majetek – 198 *teřichy* břicha

209 *když by mohl* když bys mohl – 210 *nechtěl by* nechtěl bys – 212 *jest tebe* ... *ostal* opustil tě – 214 *scesně* nerozumně, mylně – 218 *dosti učinění* zadostiučinění – 222 *odpověď* zřeknutí se – 226 smysl: které znamenají jen zisk pro lakomé kněze – 234 *zamyšlené* vymyšlené – 236 *aniž se*... *šúlaj* ani se nepotuluj – 238 *popské zbohacenie* obohacení kněží – 239 *chvíle této* v tuto chvíli – 246 smysl: dary a odkazy klášterům – 252: nárazka na trest utopením v pytli – 253 *bosáky* mnichy františkány – 257 *očistec nejistec* nejistý očistec – 277 *šermón* půtek (obraz.), vytáček

Poznámky ediční

Píseň

Píseň o Rokycanovi a jeho sektářích

Verše zapsány v rkpe SA v Třeboni A 16, fol. 194a/b. Vydal V. B. Nebeský v ČČM 26, 1852, č. 3, 44n. – Píseň má v rkpe nadpis Cancio de Rokyczano et suis sectariis, Canitur sicut Imber nunc celicus (Zpívá se jako: Nyní déšť nebeský – lat. duchovní píseň českého původu, jejíhož nápěvu často užívaly satirické popěvky). Po čtyřveršovém úvodu má píseň pravidelnou pětiveršovou strofu.

Rkp má většinou ještě *ie*; ojed. *i* m. *ie* necháváme, protože v rkpe psáno *ie* i za *i* v rýmech, např. *sú svěceni* – *na svěcenie* (115/6), *k zpovědi* – *povědie* (92/3), *šacující* – *chtiece* (97/8); zde i v jiných případech rýmy vyrovnáváme.

77/78: *jedině tato dvojice není spojena rýmem* – 127 tržiti] trzieti rkp – 167 rozhrě-
šenie] rozhrzišjienie rkp

(Píseň o Srlínovi)

Skladba zapsána na rubu papírového listu, uloženého v SA v Třeboni Histor.
539n. Na líci listu datum 20. 8. 1442. Otiskl Fr. Mareš v ČČM 76, 1902, 8.

2 Srlína *Mareš*] Czrlina rkp – 17 v rkpe verš umístěn až za slovem nedočkali,
ale správné umístění naznačeno

Píseň o králi Vladislavu Varnenčíkovi

Píseň zapsána v rkpe SA v Třeboni A 4, fol. 96b-98a; je nadepsána: Cancio de
rege Vladislao, Ungarie rege (Píseň o králi Vladislavovi, králi uherském). V tran-
skripci (s chybami) ji vydal J. Feifalik, Altöechische Leiche..., Sitzungsberichte 39,
Vídeň 1862, s. 664-666. Písní se zabýval K. Viskovatýj (Slavia 10, 1931, 754-768),
R. Urbánek v historické monografii Vladislav Varnenčík. Skutečnost i legenda,
Praha 1937 a R. Jakobson v recenzi k studii R. Urbánka (SaS 3, 1937, 189-190).

3 Vladislav] počáteční W dodatečně v rkpe připsáno – 17 všechných] e v rkpe
nezřetelné – 18 uprositi] po tomto slově pisař omylem napsal několik slov z dalšího od-
stavce, pak je přeškrtl; na něm] na nye rkp, na ně Feif – 29 Vladislav] ladiflaw rkp

(Píseň o legátu Karvajalovi)

Píseň zapsána v Křižovnickém rkpe Starých letopisů českých XXII A 1, nyní
uloženém v pražské NK LIV D 2, s. 173-176. Z rkpu byly kdysi četné listy vytrženy;
některé z nich objevil sice r. 1861 I. J. Hanuš, avšak nyní jsou opět nezvěstné. Chybí
i počáteční verše naší písně (v. 1-79); jsou zde zpracovány podle opisu vytržených
listů, které pořídil r. 1861 Fr. Charipar; opis je uložen v pražské UK XVII A 22.
Pokud je text (od v. 80) v pův. rkpe porušen, protože se rkp rozpadá, upozorňujeme
na to, jen když čtení není bezpečné. – Píseň vydal v přepise Fr. Šimek, Staré letopisy
české z rukopisu Křižovnického, Praha 1959, s. 182-190; v přepise značně uprave-
ném Fr. Heřmanský, Duchem i mečem, Praha 1958, s. 434-444.

2-4 v rkpe bylo: leta M° poczietagicz CCCC°XLVIII° – 56 mistruom (pro rým)]
mištrum rkp – za v. 73 vynechán verš – 107 před] przd rkp – 122 jest odplacenie]
v rkpe porušeno, jest za odplacenie Šim, Heřm – 125 změtečniku] zmítečniku
rkp – 139 to Šim, Heřm] není v rkpe – 176-177 po tom přivítání... svolání] po tom
prziwietanie... [wolanie rkp – 193 toho Dařh] v rkpe není, doplněno pro rým – 220 verš
v rkpe za v. 217 – 239 příslovie (pro rým)] prziłowij rkp

Mluvní skladby veršované

Prokop, pisař novoměstský: Nová kronika

Z veršované Nové kroniky Prokopovy se zachovaly jen dva zlomky, zapsané
v rkpe UK v Brně (dř. mikulovském) Mk 20, fol. 198a (I) a 200b (II); oba zlomky
zde otiskujeme. Ukázku z druhého zlomku podal J. Dobrovský, Geschichte der
böhmischen Sprache, Praha 1791; rozšířil ji ve vydání z r. 1792; první zlomek otiskl
v Geschichte der Böhmischen Sprache u. ältern Literatur z r. 1818. Paleograficky

podle opisu Bočkova vydal oba zlomky J. Feifalik, *Altöechische Leiche...*, Sitzungsberichte 39, Vídeň 1862, s. 636-638. V transkripci vydal druhý zlomek J. Kolár v knize R. Urbánka, O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého 2. března 1458, Praha 1958, s. 47-48. Jak uvádí R. Urbánek, je druhý zlomek patrně veršovanou úpravou starší předlohy; takovou předlohu z rozhraní let 1457-1458 našel R. Urbánek v rkpe SA v Třeboni A 19, fol. 201b (otištěno zde na s. 106).

II

7 rychlé zemdenie] rychle ze mdlenie *Kolár* – 11 strach *Kolár*] Rach *rkp* – 14 zkaženie *Kolár*] v rkpe *poškozeno*

Z volební agitace roku 1457

Verše zapsány v rkpe SA v Třeboni A 19, fol. 201b za lat. verši stejného obsahu; nebyly dosud vydány. Shodují se téměř s některými verši básně, dochované ve zlomku kroniky Prokopa, píše novoměstského (otištěno zde na s. 104n.). O vzájemném poměru obou skladeb srov. R. Urbánek, O volbě Jiřího z Poděbrad za krále českého 2. března 1458, Praha 1958, s. 47.

(Král Přemysl Otakar a Záviše)

Skladba zapsána v rkpe Muz. (dř. Kap. Vyšehrad.) V E 89, fol. 218b-220b, v odřile nadepsaném Incipiunt Manuscripta Chronica Boëmica Autore Anonymo. V transkripci vydal J. Dobrovský, ČČM 2, 1828, část 1, 53-62 (*Dobr*); K. J. Erben, Výbor II, sl. 437-444 (*Výb*) a J. Jireček, FRB 3, Praha 1882, s. 240-242 (*Jir*). – Z hojné literatury o poměru rodu Vítkoviců ke králi českému uvádíme pojednání B. Rynešové, Proč povstali Vítkovci proti králi Přemyslu Otakaru II., Sborník prací věnovaných Janu Bedřichu Novákovi, Praha 1932, s. 45n. (s odkazy na další literaturu); rozbor skladby z hlediska historického podal J. Šusta, Píseň „Král Přemysl Otakar a Záviš“, ČČH 2, 1896, 206-209, kde stanovil dobu vzniku (1420-1469) a prameny (Dalimil, Pulkava a tradice nebo lokální pověsti); J. Salaba, K historickým básním 15. století, ČMM 28, 1904, 352n. ukazuje, že báseň je tendenční, nehistorická skladba k oslavě Záviše a k potupení Přemysla Otakara II.

Kolísání v psaní *i* a *í* odstraněno, proto také upraveny tvary aoristu a imperfekta, které tu jako přežitky mají podoby značně zkreslené.

9 v cizí zemi více *rkp*] cizí zemi více *Dobr*, *Jir*, cizí zemi *Výb* – 19 vaditi *Výb*, *Jir*] raditi *rkp* – 25 moci *rkp*] tomu *Dobr*, *Výb*, *Jir* – 32 jim] *rkp* odrolen, doplněno podle *Dobr*, *Výb*, *Jir* – 33 i chtiechu *Jir*] odroleno, že chtiechu *Dobr*, *Výb* – 79 českého *Dobr*, *Výb*, *Jir*] *rkp* poškozen – 80 svého *Dobr*, *Výb*, *Jir*] *rkp* poškozen – 83 slyšán byl *Výb*, *Jir*] byl slyšán *rkp*, *Dobr* – 95 byli nevěrní *Rš*] v rkpe přehozeno – 96 věrní *Dobr*, *Výb*, *Jir*] v rkpe vynech. – 97 udeřichu] vderzechu *rkp* – 99 zabiechu *rkp*] zabili *Dobr*, *Výb*, *Jir*; Otakara] Ottagara *rkp* – 102 položichu] položiechu *rkp* – 104 v rkpe psán letopočet: M^o cc^o lxx viii^o – 108 dvanácte] xij^{te} *rkp* – 123 Záviše *Dobr*, *Výb*, *Jir*] *rkp* poškozen – 126 poje *Výb*, *Jir*] pojme *rkp*, *Dobr* – 160 pan] v rkpe zcela odroleno, nečitelné – 162 bratří] *rkp* poškozen – 163 chtiechu] *rkp* poškozen

(O válce s Uhry)

Skladba, jež je součástí veršovaných letopisů, je v rkpe Muz. (dř. Kap. Vyšehrad.) V E 89, fol. 232b-238b (při číslování vynecháno číslo 233). Vydal Fr. Palacký, Staří letopisové čeští, Praha 1829, s. 486-502 (nové vyd. J. Charvát, Dílo Františka

Palackého 2, Praha 1941, s. 402-414) a K. J. Erben, Výbor II, sl. 831-850. – Naše ukázka podává verše z fol. 235b-236b.

Tvary aoristu s dlouhým -i: 3. sg. *vrátí* (61, rým *brátí*), *vypraví-dopraví* (65/66), *se obrátí* (79, rým *pospiechati*; 95, rým *brátí*), *staví* (114, rým *Moraví*), *vrátí* (117, rým *pospiechati*), *obrádí-neukrádí*, *staví-ostaví*, *vrátí* (129-134, rým *ostati*) a 3. pl. *zbůřichu-zastavichu-smluvichu-propustichu* (11-14), *umluvichu* (59), *zbichu* (82) opraveny na -i, -ichu.

1 Tehož leta M° cccc° lxi° *rkp* – 10 po čtrnácti] po xiiij^u *rkp* (pod. v. 24, 28) – 19 peniez *Erb*] peněz *Pal* – 34 jimiž] *rkp* poškozen, nimiž *Pal*, *Erb* – 35 nezakrytí *Daňh*] ne... tij *rkp*, ne...ití *Pal*, *Erb* (podle *Erb* snad nesešití) – 88 o to] v *rke* konec slova nezřetelný, o tom *Pal*, *Erb* – 90 jiezdy *Pal*, *Erb*] v *rke* konec slova nezřetelný – 92 na zlatě *Pal*, *Erb*] na zlatte *rkp* – 93 Prvé *Pal*, *Erb*] *rkp* poškozen

Závěr Rady otce synovi z Muzejního rukopisu

Rada otce synovi se zachovala ve třech rkpech z doby předhusitské a v jednom rkpe z pol. 15. stol. Text v tomto posledním rkpe Muz. II F 9, fol. 146a-156a, je druhou redakcí básně; úmyslně zde byl rozrušen osmislabičný verš první redakce skladby i jeho trochejský spád. Příčinami, které vedly k úpravě textu, zabývá se J. Hrabák, Dvě redakce staročeské Rady otce synovi, Studie a práce lingvistické 1, Praha 1954, s. 395-404, přepracováno v souboru J. Hrabáka, Studie ze starší české literatury, Praha 1956 (2. vyd. 1962).

Uvádíme zde část skladby z druhé redakce (z rkpu Muzejního). Verše 21-36 naší ukázky, tvořící závěr básně, obsahuje jen Muzejní rkp.

Z rkpu Muzejního celou skladbu vydal paleograficky Fr. Frank, LF 19, 1892, 182-197; v Erbenově Výboru I, sl. 909-928 skladba vydána v přepise v úpravě podle tří rkpů, takže jen v závěru je nepřizpůsobené znění rkpu Muzejního. Varianty z rkpu Muzejního uvedeny též při vydání skladby z rkpu Leningradského v ČČM 66, 1892, 395-415.

Naše ukázka v rkpe na fol. 155b-156a; Frankovo vyd. s. 196-197.

4 přátelóm *rkp*] neprzatelom *chybně Frank* – 8 tvů *rkp*] Tve *chybně Frank* – 12 v tom *rkp*] w to *chybně Frank* (též 26) – 13 mnoho *rkp*] muoho *Frank* – 25 co *rkp*] cze *Frank* – 35-36 v *rke* psáno červeně

Rozmlouvání člověka se Smrtí

Skladba zachována jen v starém tisku asi z r. 1507, jehož jediný (neúplný) vý-tisk je v Muz. 25 E 2 (Knihopis č. 2838 – T); naše ukázka obsahuje v. 812-1088. Další vydání, po stránce jazykové upravené, vyšlo péčí Jiříka Děčického v Praze na sklonku 16. stol.; jediný exemplář, rovněž kusý, je v Muz. 27 F 27 (Knihopis č. 2841 – D). – Text tisku z r. 1507 vydal paleograficky St. Vrtel-Wierczyński, Staro-czeski dialog moralizující z počátku wieku XVI-go. Rozmlouvání člověka se Smrtí, SbFil 9, 1931, č. II, s. 17-66 (pod čarou jsou různoctení z D; náš výňatek je v této edici na s. 43-51); v přepise Fr. Svejkovský, Veršované skladby doby husitské, Pa-mátky 26, Praha 1963, s. 49-89. – Literatura: St. Vrtel-Wierczyński, Rozmowa Czło-wieka ze Śmiercią w literaturze średniowiecznej polskiej i czeskiej, Pamiętnik Lite-racki 22, 1925 a 23, 1926; R. Jakobson, Spor duše s tělem. O nebezpečném času smrti, Praha 1927.

28 chtěl bych se holdovati T] chtěl bych se rád holdovati D – 56 přišpuli T]

přítouli *D* – 85 ruozno] ruozno *T* – 114 na čas *D*] na *chybí v T* – 132 dáš *T*] necháš *D* – 146 do dne soudu *T*] do dne soudného *D* – 153 miením] miniem *T* – 161 řád *Šk*] rád *T*, *Svejk* – 202 za mne často mše *D*] často *chybí v T* – 254 rozsadí] rozsadím *T*, *Svejk* – 257 nejistec] negiftetz *T* – 274 nemuožeš] nemužeš *T*